

УДК 37.035.3

**DESIGN ACTIVITY OF HIGH SCHOOL STUDENTS
IN THE PROCESS OF TECHNOLOGICAL EDUCATION
ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ
У ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Kharytonova V.V. / Харитонова В.В.*s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0003-1365-2588

*Uman State Pedagogical University, Uman, Sadova 2, 20300**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,**Черкаська обл., Умань, Садова 2, 20300*

Анотація. У статті висвітлено роль дизайн-освіти в процесі технологічної підготовки старшокласників. Автор підкреслює важливість використання елементів дизайну при залученні учнів до проектно-технологічної діяльності на уроках технологій. Формування дизайн-компетентностей у старшокласників дозволить їм більш повно розвинути свої творчі здібності та допоможе у вирішенні трудових завдань. Для формування дизайн-знань і вмінь автор пропонує методику, яка має забезпечувати особистісно орієнтований підхід виконання учнями навчально-трудова завдань, розрахованих на творчу індивідуальну діяльність, містити різні за складністю і обсягом види проектних завдань, що поступово ускладнюються.

Ключові слова: технологічна освіта, старшокласники, дизайн-діяльність, дизайн-компетентності, методика навчання.

Вступ.

Провідним напрямом реалізації змісту технологічної освіти учнів на сучасному етапі є проектно-технологічна система навчання. Впровадження проектно-технології, в основі якої лежить поєднання пізнавальної і перетворювальної діяльності, є дуже важливим моментом для нової української школи, оскільки використання методу проектів дозволяє найбільш повно розвинути творчі здібності учнів у процесі їх технологічної підготовки.

Логіка побудови проектів базується на включенні учнів у всі етапи проектно-технологічної діяльності, у якій поряд із формуванням інших видів загальнонавчальних знань та умінь починається й формування дизайнерських компетентностей. Важливість дослідження даної проблеми зумовлена зростаючими потребами суспільства в культурних, освічених фахівцях та недостатнім рівнем їхнього художньо-естетичного розвитку. Відповідно до цього набуває актуальності проблема оволодіння учнями знаннями та вміннями з основ дизайну. Людина, яка володіє відповідними знаннями та вміннями, здатна активно й незалежно мислити, вміє творчо вирішувати трудові завдання. Водночас аналіз науково-методичної літератури й практики викладання в закладах загальної середньої освіти показує, що існуюча система підготовки учнівської молоді до творчого вирішення трудових завдань не відповідає сучасним вимогам суспільства. Необхідність залучення школярів до творчої дизайн-діяльності у процесі технологічної освіти, формування у них відповідних знань та умінь й обумовили вибір теми статті.

Метою статті є розкриття важливості формування дизайнерських компетентностей учнів для творчого розв'язання ними наукових, навчально-пізнавальних та практичних завдань в процесі проектно-технологічної діяльності.

Організації, змісту та методиці проведення проектної діяльності учнів присвячені численні дослідження у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Історіографія та сучасні дослідження питань застосування методів проектів показали, що вперше їх почали розробляти в сільськогосподарських школах США в кінці XIX ст. Основою методу була педагогічна концепція Д. Дьюї, яка полягала в тому, що вся діяльність школяра повинна орієнтуватися на формування його мислення, а процес навчання будуватися виходячи з потреб, інтересів і здібностей дітей. Розроблена американським педагогом теорія виховання, пов'язана з методом проектів, спрямована на «пристосування» людини до життя та практичної діяльності в умовах «вільного підприємництва», не втратила своєї актуальності і сьогодні. Це знаходить відображення і в галузі технологічної освіти [3], однією із задач якої є підготовка учнів до творчої трудової діяльності.

Загальним теоретичним питанням організації навчання учнів проектної діяльності у загальноосвітній школі присвячені наукові праці О. Коберника [2], Г. Кондратюка, С. Лернера, Н. Матяш, В. Сидоренка, С. Ящука [3] та інших. У роботах цих учених розкриті сутність методу проектів, його основний зміст, етапи виконання, методи організації навчання, вимоги до проектів.

Основний текст.

Результати аналізу досліджень сучасного стану навчання школярів проектної діяльності показують, що науковці розглядають її як вид навчально-пізнавальної активності учня, спрямований на освоєння професійного досвіду проєктувальників, конструкторів, дизайнерів і оволодіння спеціальними (креативними) розумовими діями і операціями у процесі створення продукту – проєкту ідеального і реального.

Процес навчання учнів проектної діяльності можна порівняти з творчою діяльністю новаторів, винахідників, раціоналізаторів. Їх робота над проєктом виробом наближена до творчого процесу дорослих. Тому процес навчання проєктуванню може розглядатися як творчість учнів загальноосвітньої школи в процесі комплексної та багатоетапної практичної діяльності, здійснюваної у вигляді проєктів. Формування ж знань та вмінь з основ дизайну у процесі проектно-технологічної діяльності сприятиме розвитку творчих індивідуальних можливостей кожного учня, формуванню не тільки професійних знань і вмінь, а й здатності сприймати нову інформацію, проєктувати і виконувати поставлені завдання, враховуючи естетичний та технічний аспекти в їх єдності.

У загальному можна стверджувати, що в сучасній школі проблема дизайн-підготовки, яку ми розглядаємо як невід'ємну складову проектно-технологічної діяльності, не має глибоко продуманої системи та індивідуального вираження. Особливого значення ця проблема набуває у старшій школі, бо недостатньо відображає специфіку профільного технологічного навчання. Усе це висуває потребу суттєво переглянути роль і місце дизайн-освіти у цьому процесі.

Результати аналізу педагогічної теорії та практики показують, що питання формування знань та вмінь учнів з основ дизайну в умовах профільної технологічної підготовки залишається ще мало дослідженим. Особливо потрібно підкреслити, що саме методичний аспект формування знань та вмінь старшокласників з основ дизайну у процесі технологічної освіти всебічно не досліджувався. Аналіз педагогічної літератури з даної проблеми, стан її розв'язання в шкільній практиці приводить до висновку про необхідність розробки методики формування дизайнерських компетентностей старшокласників у процесі технологічної освіти.

В ході дослідження ми дійшли висновку, що терміни «дизайн» та «художнє конструювання» є синонімами, а відповідно і «дизайнерські/художньо-конструкторські знання та вміння» – це сукупність спеціальних і специфічних знань та умінь, необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності, спрямованої на створення гармонійного наочно-просторового середовища, що відповідає матеріальним і духовним потребам людини. Ці знання та вміння ґрунтуються на спільних психічних властивостях, які набувають специфічних особливостей в кожній діяльності відповідно до її змісту. Процес формування дизайнерських/художньо-конструкторських знань та вмінь залежить від змісту навчального матеріалу, індивідуально-психічних особливостей учнів, педагогічної майстерності педагогів [1]. Ефективність формування відповідних знань та вмінь учнів забезпечується за умови застосування проектно-технології.

Результати аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури, спостереження за навчально-трудовою діяльністю на уроках технології, вивчення досвіду вчителів показали, що знання та вміння з основ дизайну успішно формуються в проектно-технологічній системі трудового навчання, яка характеризується творчою діяльністю, кінцевим результатом якої є розробка й виготовлення творчого проекту. Ефективність проектно-технологічної діяльності підвищується там, де учні проєктують вироби з урахуванням дизайнерського аспекту, що в майбутньому стає основою художньо-конструкторського мислення. Це й обумовлює необхідність розроблення змісту та удосконалення методики профільного технологічного навчання, яка має враховувати особливості дизайн-підготовки учнів.

Методика дизайн-підготовки старшокласників, на нашу думку, має передбачати застосування комплексу педагогічних технологій, методів, форм та засобів організації навчально-трудової діяльності учнів, а саме: лекційно-практичної системи навчання, проектно-технології, евристичних методів дизайнерського пошуку, виконання проєктних та проєктно-графічних завдань, розрахованих на продуктивну діяльність учнів, що мають індивідуальний характер, орієнтовані на розвиток творчого мислення й активізацію пізнавальної діяльності учнів.

У процесі навчання старшокласників основам дизайну потрібно використовувати як традиційні (пояснювально-ілюстративні та репродуктивні), так і активні (проблемно-пошуковий і дослідницький) методи, евристичні методи художньо-конструкторського пошуку, різні форми (фронтальна,

групова, парна, індивідуальна) та засоби (застосування наочності, технічних засобів навчання, комп'ютерної техніки, різних літературних джерел та ін.) організації навчально-трудової діяльності учнів. Комплекс педагогічних технологій, методів та засобів, форм організації навчання має забезпечувати особистісно орієнтований підхід у виконанні учнями навчально-трудових завдань, розрахованих на творчу індивідуальну діяльність, містити різні за складністю і обсягом види проектно-графічних та проектних завдань, що поступово ускладнюються. В якості основних можна визначити наступні типи завдань з: 1) художньо-конструкторського аналізу виробів; 2) розробки площинної композиції та конструкції майбутнього виробу; 3) вирішення завдань за зразком (аналогами); 4) вирішення завдань за умовою (дослідження, комбінування, переконструювання); 5) творче вирішення завдань (проектування виробів за власним задумом) [1]. Як показали результати нашого дослідження, дана методика створює сприятливі умови для розширення естетичної і проектної спрямованості праці учнів.

Висновки.

Формування дизайнерських знань та вмінь старшокласників є однією з необхідних складових їх якісної освіти в умовах сучасних соціально-економічних перетворень у суспільстві. У результаті дослідження встановлено, що профільна технологічна підготовка має значні потенційні можливості для формування означених знань та вмінь. Перспективними є вивчення впливу дизайн-діяльності на інтелектуальний розвиток учнів, специфіки її організації в закладах загальної середньої освіти, а також проблеми підготовки майбутніх фахівців технологічної освіти до організації цього виду діяльності.

Література:

1. Коберник О.М. Проектування на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2021. № 4. С. 23–26.
2. Закон «Про освіту». *Офіційний сайт Верховної ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.02. 2024).
3. Харитонова В.В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 20 с.
4. Ящук С.М. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2013. № 2. С. 13–16.

References.

1. Kharytonova, V.V. (2009). Formuvannia khudozhno-konstruktorskykh znan ta vmin starshoklasnykiv u protsesi proektuvannia i vyhotovlennia shveinykh vyrobiv. *Extended abstract of candidate's thesis*. [Formation of artistic and design knowledge and skills of high school students in the process of designing and manufacturing sewing products]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Kobernyk, O.M. (2021). Proektuvannia na urokakh trudovoho navchannia. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity*. [Designing in labor training lessons]. Vol. 4. P.23–26.
3. Yashchuk, S.M. (2013). Vykonannia osnovnykh etapiv proektuvannia na urokakh trudovoho navchannia. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity*. [Implementation of the main stages of design in labor training lessons]. Vol. 2. P.13–16.

4. Zakon «Pro osvitu». [Law "On Education"]. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> Application date: February 16, 2024.

Abstract. *The article highlights the role of design education in the process of technological training of high school students. The author emphasizes the importance of using design elements when involving students in project activities in technology classes. The formation of design competencies in students will allow them to develop their creative abilities more fully and help them in solving work problems. To form design knowledge and skills, the author proposes a set of pedagogical technologies, methods and means, forms of organization of teaching the basics of design to high school students in the process of specialized technological education. This methodology should provide a personally oriented approach to students' educational tasks designed for creative individual activity, contain different types of project tasks that are gradually becoming more complex in complexity and volume.*

Keywords: *technological education, high school students, design activity, design competencies, teaching methods.*

Стаття відправлена: 16.02.2024 р.

© Харитоновна В.В.